

RZEŻ (20) *sb f*

rzeż (20), [**rzejź**, **rzyź**].

WN i A sg -é- (2) *KochPs*, *OrzJan*, *-e-* (2) *Mącz*; pozostałe formy z tekstów nieoznaczających *é*.
sg N rzeż (2). ◇ [*G rzezi.*] ◇ *A rzeż* (17). ◇ *I rzezią* (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVII – XVIII w.*

1. *Zabijanie, mordowanie; zabójstwo; victima PolAnt, Modrz; occisio PolAnt, Vulg; interfectio, iugulatio PolAnt* (18) : Zgotuyćie łyny iego ná rzez (*marg*) wł. Zgotuyćie łynom iego rzeż. (-)/ w niepráwośći oycow ich/ áby nie powłtáli a nie poľiedli ziemie *BudBib Is* 14/21; Noż/ noż wyięt ná rzez/ wydárt iest dla dokonania/ dla tego (*ma*) bláfk. *BudBib Ez* 21/33[28], *Is* 14/21, 34/6; *CzechRozm* 250; Tráfiło się w temże mieście/ [...] że Sláhcícá/ [...] Sláhcíc zabił/ w południe/ ná rynku/ ná co wiele ludzi pátrzáło: [...] To macie rzeż/ ktora łie iáwnnie zftála *ModrzBaz* 31.

W porównaniach (2):

~ *Jako comparatum* (1): *WerGośc* 261 *cf* »na rzeż pobić«.

Jako comparandum (1): tedyć práwo/ ktore rołkázuię mężoboyłstwo pieniádzmi okupić/ niema być poczytáne zá práwo/ ále zá Rzeczypospolitey zmáże/ á przyrodzenia ludzkie^{so} łkázę. Bo á kto może dołtátecznie powiedzieć/ iáko wiele złe^{so} ztey łkázý vrosło? [...] ktora łpokoyne á niewinne ná niebezpieczność iákoby ná rześ wydawa *ModrzBaz* 79. ~

Zwroty: »dać (*a. podawać, a. wydawać*) (jakoby) na rzeż« = *exponere periculis Modrz* [*szyk zmienny*] (3): Bo zágnięwanie Iehowy ná włzytki narody/ á zapálczywość ná włzytko woýłko ich/ łpułtołzył ie/ (*y*) dał ie ná rzez [*dedit eos iugulationi*]. *BudBib Is* 34/2; *ModrzBaz* 79; niepodaway dźiatki niewinné ná rzeż/ y włzyłtkę máiętność ich/ áby iá nieprzyiaciél rozłzárpał *OrzJan* 136.

»na rzeż pobić« (1): izali nas ná rzeż pobić máię/ iáko woły ábo łwinie/ ábo inłze byđło? *WerGośc* 261.

Przen (1) :

[*W porównaniu*: *A* krolowie łkxiáżęty/ iáko wołkowie/ idą za nimi [*papieżami*] na wieczną rześ. *ConfLutom a.*

Zwrot: »iść na rzejź«: *ConfLutom a cf W porównaniu.*

Wyrażenie: »wieczna rzejź« = *potępienie: ConfLutom a cf W porównaniu.*]

a) Ofiara (1) :

Zwrot: »wydać siebie samego rzezią [*komu*]« (1): Y chodźcie wmiłości/ iáko y Chriłt^{us} vmiłował nas/ y wydał siebie łame^{so} zá nas offiárą y rzezią Bogu [*tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo*]/ ná wonność dobrego zápáchu. *BudNT Eph* 5/2[3].

Szereg: »ofiara i rzeż« (1): *BudNT Eph* 5/2[3] *cf Zwrot.*

a. Ubój byđła; ars lanionia *Cn* (7) : [Tamże człowiek 1 od rzezi wolnej daje w rok do zamku kamień łoju valoris gr 24 *LustrRus* I 126].

W porównaniach (5): *BibRadz Ier* 11/19; *BudBib Prov* 7/22; Iestelmy iáko owce ná rzeż odłáczoné/ Rołprołzyłes náš [!] [*Panię*] miedzy pogáńłtwo zelzoné. *KochPs* 65; *CzechEp* 317; iestelmy poczytáni iáko owce ná rzeż. *WujNT Rom* 8/36.

Zwroty: »bić na rzeź, [rzeź]« = *mactare* *Mącz*, *Cn*; *caedere greges armentorum, facere carnes Cn* [szyk zmienny] (2): *LibMal 1543/67v*; *Macto*, *Biyę ná rzeź. Mącz 203a*; [*LustrKraK II 43*; *Rzeźniczech jatek żadnych nie masz. Każdemu, kto chce, rzyź bić wolno. LustrSand 248, 3; LustrLub 31*; *Ale jako dopuszczono wolne targi rzeźnikom ze wsi, tedy nic nie płacą ani też rzezi biją. LustrMalb I 5*].

»na rzeź iść« (1): *Y fzedł zá nią zárázem/ iáko byk na rzez idzie [ad victimam venit] BudBib Prov 7/22.*

»wieść na rzeź« (1): *Alem był iáko báran y woł ktore wiodą na rzeź [qui ducitur ad iugulandum] BibRadz Ier 11/19.*

Wyrażenie: »na rzeź dany« (1): *Gdyż [list św. Piotra] znácznie człowieká od Bogá przedtym obiecánego/ iáko báráná ná rzes zgotowánego/ á potym dánego/ opifuie CzechEp 317.*

2. Rzeźnia; laniarium *Mącz* (2) : *Lanigena [prawdopodobnie błqd zamiast: Laniena]*, *Rześ/ Rzeźnicze rzemieśło/ też fzárpániná. Mącz 183d, 183d.*

Synonimy: **1.** *bicie, jatka, mord, pomordowanie, zamordowanie; 2. kutlof, ślachtuz.*

Cf **RZEZANIE, [RZEŹNIA], [RZEŹNICA]**